

עבודת ד' בישרות

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת חיי שרה

היחס בין חכמה לנבואה ♦ 'בא בימים' – עולה ממדרגה למדרגה ♦ ביאור 'זה' בדרך את אברהם בכל' ♦ לימוד זכות על הבריות – עומק המבט האמוני ♦ בגנות מידותיו של בלעם הרשע ♦ חורבן הבית משום חוסר ישרות ♦ להיזהר מת"ח שאינם ישרים (לידבק בכלל ת"ח) ♦ חסד טבעי או מצווה ♦ אברהם ויצחק – חסד והתבטלות ♦ עקידת יצחק – התבטלות גמורה לה' ♦ חיבור

היחס בין חכמה לנבואה

"וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה" (בראשית כג, א).

זכתה שרה למה שלא זכו שאר אמהות, ולא זכתה חוה, ולא זכתה מרים, שהתורה מונה את שנות חייה. שרה הייתה במדרגה מיוחדת של נביאה, ואפילו נביאה גדולה יותר מאשר אברהם אבינו. גם אברהם היה נביא, אבל הקב"ה אומר לאברהם לשמוע בקול שרה. יש מדרגות בנבואה, ושרה הייתה במדרגה גבוהה יותר של נבואה.

אברהם אבינו היה גם נביא אבל בעיקר היה בבחינה של חכמה, בחינה של תורה. חז"ל אמרו שחכם עדיף מנביא, זאת אומרת, החכמה היא מדרגה יותר גבוהה ממדרגת הנבואה, אבל לפעמים צריך לשמוע דווקא בקול הנבואה.

חז"ל מלמדים אותנו שבהוראת שעה צריך לשמוע לנביא אף על פי שדבריו בניגוד לתורה. נביא לא יכול לבטל מצווה לחלוטין כי התורה היא מוחלטת ולא תשתנה, אבל כהוראת שעה יכול נביא לומר שצריך עכשיו לבטל מצווה, כמו שעשה אליהו הנביא בהר הכרמל. זאת אומרת, יש חיי עולם, ויש חיי שעה. התורה היא חיי עולם, הנותנת את הסדר

העולמי, הקבוע והמוחלט של קיום העולם כולו. יש חריגים אבל יש סדר קבוע שהוא המקיים את העולם בשלמותו ובתיקונו, ויש חיי שעה כמו הנבואה. ולפעמים באותה שעה של חיי שעה, העבודה של חיי השעה יותר חזקה מפני שהיא מרוכזת.

בין תורה לתפילה

כך גם התורה והתפילה. הגמרא במסכת שבת (י). אומרת, שהתורה היא חיי עולם והתפילה חיי שעה. התורה נותנת את הריפוי הכללי, החש בראשו יעסוק בתורה, החש בגרונו יעסוק בתורה, החש בבני מעיו יעסוק בתורה, החש בכל גופו יעסוק בתורה (עירובין נד.). כי התורה היא רפואה, התורה היא המקור של כל הקיום, אז ממילא כשיש לאדם איזו חולשה איזה כוח חיים שחסר, צריך לשאוב את כוח החיים מהמקור, והמקור הוא התורה. אין הכוונה שאם תלמד תורה שהיא מצווה גדולה ששקולה כנגד כל המצוות כולן, יהיה לך זכות, ועל ידי הזכויות האלה הקדוש ברוך הוא ישלח לך רפואה, אלא שהתורה שהיא מקור כל קיומו של עולם, היא ממילא רפואה כללית. מכיוון שאם איזה שפע כאילו נצטמצם, צריך להמשיך את השפע מהמקור, ועל ידי ההתחברות לתורה, נמשכת הרפואה. לכן באופן כללי התורה היא הרפואה, והיא מתקנת את הרוחניות ואת הגשמיות. אבל לתפילה יש לפעמים כוח מיוחד שרק היא יכולה לפתור את הבעיה. ובאותה ההתרכזות שאדם מתפלל באותה שעה, התפילה פועלת פעולה מיוחדת. כדוגמה אדם צריך לאכול אוכל בריא כדי שתמיד הוא יהיה בריא, אך יש לפעמים מצבים שבהם צריך להשתמש בתרופות. כשיש איזה קושי ובעיה מיוחדת, כשיש מחלה, רק תרופה תוכל לטפל בה. במצב כזה אי אפשר לתת אוכל טוב בריא באופן כללי, זה לא יעזור לאותה מחלה. לאותה התפרצות של המחלה צריך לתת תרופה מיוחדת, טיפול מיוחד. זהו עניינה של התפילה המרוכזת בחיי שעה. היא מרוכזת במשהו אחד וזה פועל. לתורה יש את התפקיד שלה, ולתפילה יש את התפקיד שלה. זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד.

וכך גם התורה והנבואה. הנבואה היא הופעה יותר ממשית, לא כמו התורה שמרוממת מהכול ומרפאה את הכול. כמו שאמרו חז"ל ששאלו לנבואה, חוטא מה עונשו? אמרה, הנפש החוטאת היא תמות, זו בעיה שלה. שאלו לתורה חוטא מה עונשו? אמרה יביא קרבן ויתכפר. כלומר הנבואה היא ממשית היא בתוך המציאות. התורה היא מעל המציאות. התורה היא נבואה עליונה, אספקלריא מאירה, ושאר הנבואות אספקלריא שאיננה מאירה כלומר נבואות שהן ממשיות והן באות במשל באופן יותר מוחשי. מוחשי

זה מצומצם, מוחשי זה ממשי. כשהנבואה יורדת למטה, היא צריכה מקום מיוחד כדי שתחול בו, לכן רק בארץ ישראל יש נבואה, בחוץ לארץ אין נבואה. התורה מופיעה בכל העולם כולו, ואין זה חיסרון לתורה שהיא לא זקוקה דווקא למקום מיוחד, להפך, זו המעלה של התורה שהיא מופשטת, שהיא מעל כל המציאות. היא לא תלויה במקום, היא ניתנה במדבר. התורה בחינה של חיי עולם, והנבואה בבחינת חיי שעה, אבל במובן מסוים באותה שעה הנבואה קודמת, וצריך לשמוע לנביא אף על פי שזה נגד התורה. זו הייתה מעלתה הגדולה של שרה שהייתה נביאה. ולאברהם אבינו הייתה מעלת התורה והחכמה.

ואברהם זקן בא בימים – עולה ממדרגה למדרגה

”וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְהָיָה אֶת אֲבִרְהָם בֶּלֶל” (בראשית כד, א).

אומר הזוהר (חיי שרה קכ”ט ע”א) יש כאלה שעולים במדרגות הקודש בהדרגה. ”וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים” כל יום מתקדם, כל יום עולה בעוד מדרגה, עוד עליה עוד צעד. אברהם מתנסה בעשרה נסיונות ומתקדם, הוא עובר מניסיון לניסיון. עשרה נסיונות אלו לאו דווקא עשרה נסיונות, אלא הכוונה להרבה נסיונות. עשר זה מספר כולל אבל בוודאי שאברהם נתנסה בהרבה נסיונות. באופן מיוחד היו עשרה נסיונות, ושאר הניסיונות היו קטנים לעומת העשרה האלה. חכמים מנו עשרה נסיונות בפרקי אבות. ורש”י והגר”א ואחרים מבארים מה הם עשרה הניסיונות שנתנסה אברהם. אברהם בא בימים, כל הימים באים אתו, הוא בא ועולה כל הזמן ממדרגה למדרגה.

יש קונה עולמו בשעה אחת, אדם חוזר בתשובה ופתאום מתהפך. היה במצב נמוך מאוד, רחוק מאוד, פתאום רוח גדולה ממלאה אותו והוא שב בתשובה. ויש בחינה מסוימת שגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים בגלל העוצמה הזאת של החזרה בתשובה, והצורך להתגבר על כל ההרגלים ועל כל החולשות ועל כל המניעות. זה גורם שאדם מתעצם בהמון כוחות יותר ממי שרגיל ללכת בדרך הקודש. לכן יש בחינה מסוימת שגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים. הזוהר מזכיר את זה בפרשה. ולעומת זה יש המעלה של אברהם אבינו, של העלייה המדורגת הקבועה והיציבה, ממעלה למעלה, עד שאברהם אבינו נהיה לאבי האומה, צור שכל העולם עומד עליו.

אברהם עומד בצד אחד של הנהר, בעבר הנהר, וכל העולם מהעבר השני. אברהם הולך נגד הזרם. אברהם נמצא במקום שכולם עובדי אלילים. בדרך כלל אדם הולך בדרך

שהאבות שלו מחנכים אותו, בדרך שהמחנכים שלו מדריכים אותו, ואברהם פורץ דרך חדשה, הולך נגד הזרם, קורא בשם ה' אלוהי עולם. צריך בשביל זה עוצמות עצומות.

חז"ל אמרו לנו שצריך כל אדם לומר לעצמו 'מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי אברהם יצחק ויעקב' (תנא דבי אליהו רבה כ"ה א'). צריך להתבונן במעשה אבות וללמוד מהם ולהגיד ולשאוף מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי אברהם יצחק ויעקב. ואחד מהדברים שלומדים מאברהם אבינו, שאדם יחנך את עצמו להיות חזק וחסון ולא ביישן, ומוכן ללכת נגד הזרם כשצריך. לפעמים, 'הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמיים' (אבות פרק ה משנה כ').

ביאור 'וה' ברך את אברהם בכל'

"וה' בֵּרַךְ אֶת אֲבִרְהָם בָּכָל" (בראשית כד, א), הרמב"ן מאריך להסביר לנו שהדברים כאן עמוקים מאוד. חז"ל אומרים במסכת בבא בתרא (טז:): שהייתה לו בת שקראו לה בכל, ויש שם פירוש אחר שדווקא לא הייתה לו בת וזה בעצם מה שה' ברך את אברהם בכל, שלא היה צריך להשיא את בתו לכנענים, הדברים מאוד עמוקים.

בכל – מידת ההסתפקות

עומק הפשט, ה' ברך את אברהם בכל. אברהם היה עשיר גדול והיה לו הרבה רכוש והיה גם חכם גדול, אך המעלה הגדולה של אברהם הייתה שהיה שמח בחלקו. אתם יודעים שמי שאוהב כסף לא ישבע כסף, כמה שיהיה לו. יש אנשים שיש להם הרבה מיליארדים בעולם והם כל הזמן ממשיכים לעבוד, רוצים עוד, מה חסר להם, הרי הם יכולים לחיות בכסף שלהם כמה עשרות דורות, למה הם מתייגעים "אֵהָב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף" (קהלת ה, ט) זה מין טבע כזה. אוהב כבוד לא ישבע כבוד. והקדוש ברוך הוא ברך את אברהם במידה הזו שלא ירגיש שחסר לו, שיהיה תמיד שמח בחלקו. המידה הזאת לא תלויה בכמה יש לאדם, תמיד האדם יהיה שמח בחלקו.

בכל – להשתמש בכל לעבודת ה'

יתר על כן, אפשר להסביר 'וה' ברך את אברהם בכל', אברהם המאמין הגדול יודע שכל מה שקורה בעולם, הכול נעשה על ידי ריבונו של עולם. כל מה שיש בעולם זה הכול בריאה אלוהית. ואברהם בכל מה שהוא רואה, הוא פוגש את ריבונו של עולם. בכל

בריאה שהוא רואה, הוא רואה בריאה של הקדוש ברוך הוא. בכל פעולה שנעשית בעולם הוא רואה פעולה אלוקית שהקדוש ברוך הוא עושה, ומזה הוא לומד איך להתקרב לריבונו של עולם, והוא פוגש את הקדוש ברוך הוא בכל מקום ובכל זמן. וכל הזמן הוא 'בא בימים', כל הזמן מתקדם. הוא עם ריבונו של עולם בכל מה שהוא רואה, והוא לומד מזה ומתעלה. כל העולם כולו שירת אותו לעבודת ה'. הוא משתמש בכל מה שקורה בעולם כדי להתחבר אל ריבונו של עולם. כל העולם לרשותו כדי שישתמש בו לעבודת ה'. בעצם בהתנהגותו, אברהם שולט בכל העולם ומביא שפע לכל העולם. וזה מה שאמרו חז"ל "אַלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם" (בראשית ב, ד) בשביל אברהם. בזכות אברהם נברא כל העולם. כל העולם מתקיים בגללו.

אברהם מלמד זכות על הבריות – המבט האמוני

נתקדם בכיוון הזה להיות לומדים מהאבות 'מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי' לחיות חיי אמונה שלמה כפי שחי אברהם. לאברהם הייתה אמונה מלאה שממלאה את כל לבבו, וממילא כל ההסתכלות שלו, הסתכלות של אמונה. ובכל המציאות הוא רואה את ריבונו של עולם.

אברהם מכניס אורחים אבל איך מכניס אורחים, יש הכנסת אורחים, ויש הכנסת אורחים. אצל אברהם הכנסת אורחים זה לא בדיעבד, אמנם כאשר מגיעים האורחים אז הוא אומר טוב, תבואו, תיכנסו. הוא לא עוסק בעניינים אחרים או לומד משהו, הוא מתפנה אליהם ומארח אותם יפה ונותן להם את כל מה שהם צריכים.

אבל יש מדרגה גבוהה יותר. אברהם הוא איש חסד. חסד זה משהו פנימי שאדם מבקש לעשות חסד לא רק במקרה שמזדמן לו הדבר. אברהם מחזר אחרי אורחים, הוא עומד בחום היום ומחכה לאורחים. ורק רואה אורחים הוא רץ לקראתם, לא הולך הוא רץ אליהם, בואו תיכנסו, ואחר כך "וְאֵל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם" (בראשית יח, ז), והוא רץ לאוהל שרה 'מהרי' הכול צריך להיות בזריזות ובשלמות. האורחים מרגישים אצל אברהם אבינו שהם עושים לו טובה שהם מתארחים אצלו, ולא שהוא עושה להם טובה שהוא מארח אותם. הם עושים לו טובה כי זה צורך נפשי שלו, הוא כל כך אוהב את האורחים.

אברהם מלמד זכות על הבריות, הדברים לא מסתברים, לכאורה אנשי סדום מה יש ללמד עליהם זכות. אדרבה צריך שהרשעים יסתלקו מהעולם, העולם מתבשם כשהרשעים מסתלקים מהעולם. אבל אולי הם יחזרו בתשובה, אולי יש שם כמה צדיקים שיכולים

לעשות מהפך ויחזירו את כולם בתשובה. אולי חמישים צדיקים אולי ארבעים וחמישה אולי ארבעים אולי שלושים אולי עשרים אולי עשרה. אולי עדיין יש צדיקים שיכולים להציל את המצב, שלא הכול מקולקל, אולי יש איזו נקודה, גרעין שיכול להצמיח תיקון.

”אֶהְבֶּתְּ צֶדֶק וְתִשְׁנֶא רָשָׁע” (תהילים מה, ח). הפשט של הפסוק, אהבת צדק ותשנא רשע, אתה אוהב אנשים של צדק, ושונא אנשים של רשע, באים חז”ל ומסבירים את הפסוק על אברהם אבינו כך ‘אהבת לצדק את בריותיי ומאנת לחייבן’ (בראשית רבה מט, ט) לא אהבת צדק ואתה שונא כל מי שלא עושה צדק, אלא אהבת לצדק את בריותיי, אתה מחפש בעומק לצדק את בריותיי. המילה בריותיי, נשים לב למילה הזאת, האנשים הם בריותיו של הקדוש ברוך הוא. אברהם מגן על מי, לא על מי שהוא נגד הקדוש ברוך הוא, אלא על בריותיו של הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא ברא אותם. אברהם מחפש את הנקודה הטובה לא יכול להיות שנמשך מהמקור האלוקי דברים לא טובים. אהבת לצדק את בריותיי ותשנא להרשיעם, זו העין הטובה של אברהם.

בגנות מידותיו של בלעם הרשע

על זה אמרו חז”ל: ‘מה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי בלעם הרשע’ (אבות פרק ה משנה יט). תלמידי אברהם אבינו, עין טובה. ‘אהבת לצדק את בריותיי’ מסתכלים במבט של אמונה על כל המציאות. מבט של אמונה זה מבט עמוק, לא להסתכל על החיצוניות של המעשים, אלא להתבונן מה המקור שלהם, מה הפנימיות. וכשמסתכלים במבט עמוק ורחב, רואים את הטוב. כשמסתכלים באופן שטחי אז רואים את הלא טוב, רואים מעשה מסוים לא טוב. צריך לראות בעין טובה. זה קשור כמובן בשאר המידות. בעין טובה אדם מסתכל ומחפש את הטוב ואת הזכויות ואת האור שבעולם, הטבע שלו הוא לחפש את הטוב. ההיפך מזה זו עין רעה, שמחפשת את הרע. המציאות היא מורכבת זה רואה את האור וזה רואה את החושך.

בלעם הרשע הייתה לו עין רעה אבל זה היה לשם שמיים הוא היה נביא. בלעם היה ביקורתי מאוד, כל קלקול שהוא ראה היה מיד מדבר נגדו, הייתה לו עין רעה, עין רעה לשם שמיים. הוא נביא בדרגת נבואה גדולה מאד, כביכול במדרגה של משה רבינו. לא היה נביא בישראל כמשה, אבל מחוץ לישראל היה, והוא צריך לתקן את העולם כי הוא היה נביא, אבל הנבואה שלו זה סוג של נבואה שהיא ההיפך מנבואה של משה. הוא רואה דברים ויכול גם לעשות בדבריו נזקים וקלקול. יש לו כוח עליון גדול מאוד אבל

הוא משתמש בו לרעה לשם שמיים. הוא רואה רע ומקלל, רואה את הרעות והם בעיניו נחשבות הדבר היותר ממשי וחזק. גם יש לו נפש רחבה כי הוא צריך לשמור על כבוד הנבואה, לכן הוא צריך שיהיה לו הרבה כסף וזהב, הרבה ממון לשם שמיים. ואדם חשוב צריך שיהיה לו כבוד, אם לא יהיה לו כבוד זה ביזוי לנבואה, אז הוא צריך לשמור על כבודו, וגם יש לו רוח גבוהה הוא כמובן צריך להתנהג בגבהות כי הוא נביא, הוא לא מרגיש שיש כאן בעיה הוא חושב שזה נכון. הוא אומר: "תַּמַּת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל" (במדבר כג, י). מה זה מות ישרים, כמו האבות שנקראו ישרים, כי הרי כוונתו היא לשם שמיים. מה הוא עשה לא בסדר?! כל מה שהוא עשה הכול היה נכון ואמיתי, גם כשהוא הלך להסתכל על ישראל, חיפש נקודה של חיסרון שצריך לתקן, צריך לגלות את החיסרון ולהראות כמה הוא גרוע, וצריך לקלל את החסרונות. הוא מסתכל ומחפש בישראל חסרונות והוא לא מוצא. "מַה טָּבוֹ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (במדבר כד, ה). בוודאי יש חסרונות, לא יכול להיות אדם בלי חסרונות, ולא יכול להיות עם בלי חסרונות, וכמה שהעם יותר גדול אז בטח יש לו יותר חסרונות, בלעם הוא נביא שעושה את כל מעשיו 'לשם שמיים' והוא חושב שהוא ישר לכן אומר על עצמו "תַּמַּת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל" (במדבר כג, י).

אנחנו לומדים מזה שיכול להיות מצב כזה שאדם יש לו כוחות מאוד גדולים רוחניים עד כדי נבואה. והוא יכול להיות נביא שקר. מה זה נביא שקר, הייתה להם הצלחה הם ראו דברים שאחרים לא ראו והם כאילו ניבאו, אבל אחר כך ניבאו גם דברים של שקר. היו להם כוחות כאלה רוחניים גדולים שהם ראו דברים שאחרים לא רואים, ויכלו להגיד מה יהיה עתידך, מה היה העבר שלך וכד' ראו דברים שצריך בשבילם כוח מיוחד לראות, אבל אחר כך הם באו עם הכוח הזה וניבאו נבואות של שקר. זאת אומרת, שיכול להיות אדם עם המון כוחות על טבעיים והוא מקולקל. יכול להיות כמו נביא השקר, כמו בלעם הרשע. צריכים זהירות. לכאורה זה נראה דבר שקשה מאד לקבל אותו, איך יכול להיות שהקדוש ברוך הוא נותן נבואה לאנשים מקולקלים - זה לא יכול להיות. כנראה שהמציאות מאוד מורכבת, והטוב והרע יש להם מקורות מאוד גבוהים, גבוה מעל גבוה, והמלחמה של הטוב והרע זו לא רק מלחמה נמוכה, זו מלחמה עמוקה, בכוחות הגבוהים העליונים. צריך להיות מודעים לזה שיכולה להיות תופעה כזאת, וצריך להיות ישרים.

חורבן בית שני בגלל חוסר ישרות

אנחנו חוזרים הרבה פעמים על דברי הנצי"ב בהקדמתו לתורה בהעמק דבר. שבזמן בית שני היו אנשים יראי שמיים גדולים, והייתה רק בעיה קטנה, שנאת חינוס. אבל הם היו אנשים 'צדיקים' ו'יראי שמיים', והשנאה שלהם נבעה מיראת שמיים. מכיוון שהם ראו אנשים מקולקלים, אפילו אנשים קצת מקולקלים, והם חששו שמהקצת הזה יכול להתפשט הרבה קלקול, וגם אנשים שהיו רק קצת קצת מקולקלים, אבל הקצת הזה גם יכול להתפשט לעוד קלקול ועוד קלקול וכו' והם כמובן נלחמו בהם, ולפעמים היה ספק וספק לחומרא אולי הוא מקולקל, וצריכים להחמיר, והכול לשם שמיים. ומריבות לשם שמיים, עד השמיים. ולשם שמיים היו מריבות ומחלוקות איומות ונוראות והרסו את עם ישראל, ובא החורבן בגלל שנאת חינוס.

והנצי"ב חוזר על זה כמה פעמים לא רק בהקדמתו לספר בראשית. ושם בהקדמתו לבראשית אומר הנצי"ב, שספר בראשית הוא ספר הישר, והאבות היו ישרים, במה התבטאה הישרות שלהם - בלימוד זכות של אברהם על סדום, ביחסים הטובים של אברהם עם אבימלך שאפילו עם גויים צריך להיות אנושיים, צריך להיות בריאים, מתוך אמונה לא מתוך חולשה לא מתוך טשטוש. כשאדם מתעלה במדרגות גדולות של אמונה אז הוא רואה את הטוב גם אצל האנשים המקולקלים. הוא רואה שהמציאות היא מורכבת. אדם שהאמונה שלו היא קטנה ונמוכה והיא מצומצמת ומגושמת, הוא מפחד מכל דבר שלא מתאים. הוא מפחד מהשפעות רעות כי האמונה שלו לא מספיק חזקה, אז הוא נלחם בהם לשם שמיים, כי הוא צריך לשמור על אמונתו, כל אחד יכול להשפיע עליו כל אחד יכול להרוס אותו, הוא נלחם לשם שמיים. אדם צריך להיות עם אמונה גדולה ולא להילחם מלחמות לא נכונות. צריך להגדיל את האמונה, ולא להישאר באמונה קטנה ולשמור על הכוחות על ידי שהוא מתנתק מכולם ונלחם בכולם בגלל איזה חשש מהם שמא יפול, ואז גם הם מתרחקים ממנו. האמונה צריכה להיות כמו האמונה הגדולה של אברהם אבינו, 'אב המון גויים', אב עם המון הגויים אבל אב, הוא בעל אמונה גדולה עצומה. וכשאדם אמונתו חזקה מאוד, אז הדרך שלו להתמודד עם רוחות רעות ועם אנשים שיש בהם צדדים של קלקול היא לא דרך של בריחה או הסתגרות או מלחמה, אלא דרך של התעלות מעליהם. הוא לא באותו מישור איתם. והוא רואה גם את הדברים הטובים, ומחזק את הדברים הטובים שלהם עד שאנשים מתחזקים. זה מה שעשה אהרון הכהן. היה מקרב רשעים גמורים ומתקן אותם על ידי הקירוב שהוא קירב אותם. לא

פחד שישפיעו עליו שיקלקלו אותו. לא פחד שיגידו עליו שהוא מכיל. אולי כן אמרו את זה עליו, אבל זו הייתה מידתו. תלמידי אברהם אבינו, עין טובה רוח נמוכה נפש שפלה, ענווים, מסתפקים במועט, שמחים בחלקם, ורואים את היופי ואת הטוב ואת האור של העולם, וההיפך זה בלעם.

להיזהר מתלמידי חכמים שאינם ישרים

ב"ה רובא דרובא של תלמידי חכמים הם ישרים, אבל צריכים ליזהר, לפעמים יש אנשים עם כוחות מיוחדים. בשנים הקודמות ראינו תופעות של אנשים עם כוחות מיוחדים שממש מתפעלים מכוחותיהם, גם מזה שהם רואים דברים שאחרים לא רואים, וגם מהעוצמות התורניות והלימודיות שלהם. הרב מהצפון, ופתאום מתגלה ריקבון מבפנים איום ונורא. ויש אחד מברסלב שהחסידיים לא עוזבים אותו, אדם מקולקל שפגע בבני משפחתו, בבנות משפחתו, הרס להם את החיים, אני לא יודע את כל מה שהוא עשה, אבל חלק מהדברים מידיעה קרובה. ויש חסידיים שלו, כי הוא רואה דברים גדולים, הוא גם מתפלל בכוונות נוראות, הוא צדיק, אז מה, אז כנראה שמותר לו - או שצריך להתרחק ולא להאמין. המציאות היא לפעמים מורכבת חריגה מאוד לא פשוטה, ובא הרב ומלמדנו שאסור להידבק בצדיק אחד, צריך להידבק בכלל צדיקי הדור. וגם אם אתה נדבק בצדיק, צריך כמובן אמונת חכמים, זה דבר חשוב ואי אפשר בלעדיה, בלעדי אמונת חכמים לא יכולה להימשך התורה, אבל לא דבקות כזאת שהעיניים שלך כבר עיוורות, ואפילו שאתה רואה שיש דברים לא נכונים, אתה מתעלם ולא רואה אותם. צריך לראות, צריך חוש ביקורת, אם רואים שהצדיק עושה דברים חריגים שלא כהוגן, אז צריכים לראות את הדבר הזה ולא ללכת אחריו באופן עיוור.

מה שאמרו חכמים ש'אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין' זה נאמר בסנהדרין. סנהדרין זה כלל ישראל. אז אם כל הסנהדרין אומרת על משהו שנראה בעיניך שמאל שהוא ימין אתה צריך לעשות מה שהסנהדרין אומרת. אבל זו הסנהדרין, אלו שבעים גדולי הדור, כולם יחד, ומסתמא שאתה טועה ולא הם טועים. אם ברור לאדם שיש טעות והוא יודע בידיעה, כלומר יש טעות במציאות, אז אם הם אומרים לעשות עבירה אסור לו לעשות. לגבי תלמיד חכם יחיד אין הכלל הזה. אם כולם נוהגים באופן אחר, והוא נוהג בדרכים אסורות, חריגות ומוזרות, אין מקום לאמונת חכמים במקום הזה.

אנחנו חוזרים לדברי חכמים שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי ולהיות ישרים, להיות בריאים עם אמונה גדולה ועם הסתכלות ישרה ולא עקמומיות ולא יראת שמיים שהיא מסוכנת.

חסד טבעי או כי זו מצווה

האדר"ת בפרשה הקודמת, אומר על הפסוק: "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבֹרָהֶם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עֲלֵיו" (בראשית יח, יט), אומר האדר"ת יש כאן אריכות בלשון, כי ידעתי למען יצווה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. ויש כאן איזה קושי, הרי השכר שאדם מקבל על המצוות זה בגלל שהוא עושה מה שה' ציווה, אבל צדקה ומשפט שאלו דברים הגיוניים ולא חוקים, אם אדם רואה עני, ורוצה לעזור לו לא בגלל שה' ציווה, אלא כי הוא מרחם עליו בטבעו, על זה לא מגיע לו שכר, הרי הוא לא עשה כאן בגלל רצון ה', אז למה בגלל שהוא יעשה משפט וצדקה יקבל שכר כמו שכתוב "למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר לו". מדייק האדר"ת ומבאר שזה מה שאומר הפסוק 'כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט'. אני יודע שאברהם אבינו עושה את הצדקה לא בגלל שהוא מרחם אלא בגלל שזו דרך ה', ולכן יקבל שכר ויביא ה' על אברהם את כל אשר דיבר לו, את כל ההבטחות הטובות, כי כל מה שהוא עושה הוא עושה מפני שה' ציווה. 'והבחינה לזה אם נותן צדקה משום שכלו או משום מצוות ה' יתברך, כשיתן בטרם שירחם על העני ולא נותן בשביל שמרחם עליו'.

ומוסיף האדר"ת בשם אביו, 'לזה פירש אדוני אבי מורי ורבי הגאון, על הכתוב "וְלֹא יֵרַע לְבַבְךָ בְּתִתֶּךָ לוֹ" (דברים טו, י). פשט הפסוק 'ולא ירע לבבך בתתך לו', שלא ירע לבבך שאתה נותן לו. אך הוא מפרש לא ירע לבבך, כשאתה רואה עני והלב שלך כואב, ואתה לא יכול לעבור ליד המסכן הזה ולא לעזור לו, ולבבך רע ואתה מרחם עליו, אל ירע לבבך, לא בגלל זה תיתן לעני, אלא תיתן לעני בגלל שה' ציווה, 'שלא יתן לו מפני רוע לבבך רק מפני ציווי ה' יתברך, זוהי המצווה האמיתית'.

אז מה אתם אומרים, יש כאן רעיון, שהאדר"ת אומר שהכול צריך לעשות כי ה' ציווה, אפילו במצוות השכליות הטבעיות, גם מה שאדם במידות הטובות שלו נוטה מטבעו, גם פעולות אלו צריך לעשות כי ה' ציווה, לתת צדקה כי כך מצוות ה'. זאת אומרת, אדם

רואה עני, ואומר לשם יחוד קוב"ה ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל אני בא לקיים מצוות עשה של צדקה ונותן לו צדקה.

הרב זצ"ל באורות הקודש אומר אחרת. הרב אומר במוסר הקודש בעמוד שיח'.

"ממקור החסד צריכה אהבת הבריות להתפרץ ולא בתור חוק מצווה כי אז תאבד חלקה היותר ברור מזהרה כי אם בתור תנועה נפשית פנימית עזה".

זאת אומרת, אתה הולך לעשות חסד, צריך לעשות את זה בטבעיות מתוך אהבת הבריות לא בתור חוק מצווה, ההיפך ממה שאומר האדר"ת. לא לעשות את זה בתור חוק מצווה, כי אז תאבד חלקה היותר ברור מזהרה, וכי צריך שלא יהיה לאדם טבע של חסד, שיעשה חסד רק מפני שזה חוק?! לאדם יש טבע טוב עם תכונות טובות עם אהבת הבריות וזה צריך להתפרץ. בלי הטבע של אהבת הבריות אז תאבד חלקה היותר ברור מזהרה כי אם בתור תנועה נפשית פנימית עזה, ואומר הרב "והיא צריכה לעמוד בניסיונות קשים מאוד לנצח סתירות רבות המפוזרות כצורי מכשול במאמרים בודדים בשטחיותן של כמה הלכות". אולי הוא מדבר על מה שאמר האדר"ת, שאפשר לראות בכמה מקורות שצריך לעשות הכול בתור חוק מצווה. צריך להתמודד עם הסתירות לדברים שהרב אומר במאמרים בודדים בתורה, "ובהמון השקפות הבאות מהצמצום שבחלק הגלוי של התורה והמוסר הלאומי". הרב אומר, חסד עושים כי הלב אוהב ורוצה לעשות חסד, צדקה עושים כי האדם בטבעו אוהב לתת צדקה ורוצה לעזור לבריות, אנחנו עושים חסד כי זה הטבע שלנו ולא בגלל שזה חוק מצווה.

מצד שני ממשיך הרב ואומר:

"אבל ברור שאך מתרחקת היא האהבה ממקורה האלוקי יקמל פרח" - אם האהבה הזאת היא מתרחקת מהמקור שלה, אז הפרח כאילו לא יכול לפרוח, והמקור האלוקי מופיע את אורו על ידי צינורות התורה והמעשה, ועל ידי המוסר הלאומי המיוחד. אז לכאורה פתאום הרב אומר הפוך! אסור שזה יהיה מנותק מהמקור, מריבונו של עולם, ואז הוא ממשיך:

"ובזה באה עבודת רוח גדולה איך לקיים את כל הצינורות במעמדם" - זאת אומרת, גם וגם. מצד אחד אדם צריך להיות עם טבע טבעי בריא של אהבת הבריות, אהבת החסד, לעשות את הכול מתוך אהבה פנימית, ויחד עם זה לזכור שהמקור של הכול זה ריבונו של עולם. ואז צריכים לעשות כאן איזו שהיא עבודת רוח גדולה, איך לקיים את כל

הצינורות במעמדם, מצד אחד להמשיך את כל מה שאתה עושה מפני שזה רצון ה', ומצד שני לעשות את הדברים האלה ממקור הטבע הפנימי שלך. צריך למצוא את השילוב הזה מה שה' רוצה ממך זה בעצם מה שאתה רוצה. אתה רוצה ואתה עושה מה שה' רוצה, ומה שה' רוצה גם אתה רוצה. זה פלאי פלאים. זה דבר נפלא שהטבע שלך הוא נובע ממקור אלוהי, ואתה מבין שמי שטבע בך את החסד הזה זה ריבונו של עולם, ואתה ממשיך כאן את אהבת ה' אל הבריות, וזוכר שלאהבה הזאת יש מקור אלוהי. זה המבט הבריאי. לעשות את המעשים בצורה מלאכותית שאדם יכבוש את הטבע שלו ויעשה את הדברים רק מפני שזו מצווה, רק מפני שהקדוש ברוך הוא ציווה, זה לא המצב השלם. המצב השלם המתוקן זו ההכרה שהרצון הטבעי יוצא מעומק הלב, וגם הכרה שבעצם הכול מתחיל מהאהבה האלוהית, מהמקור של האהבה, שזה ריבונו של עולם.

אברהם ויצחק – החסד וההתבטלות

אפשר לומר שזאת הייתה המדרגה של אברהם אבינו. אברהם אבינו מידתו מידת האהבה, יצחק מידתו מידת הגבורה. אברהם אבינו בחינה של חסד, ויצחק בחינה של עבודה. על שלשה דברים העולם עומד, (על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים) (אבות פרק א משנה ב) אברהם הוא החסד ויצחק הוא מידת הגבורה, יצחק הוא ביטול שלם כלפי ריבונו של עולם שזה מתבטא כמובן בעקידה, אברהם אבינו עושה את כל העבודה הגדולה ויצחק הוא בטל, הוא לא עושה כאן עבודת ה', עושים אתו עבודת ה', הוא חפצא של קיום עבודת ה'. זו הגדולה של יצחק שהוא בטל כלפי ריבונו של עולם. זהו עניינה של התפילה, התבטלות כלפי הגדולה האלוהית.

כיצד התפילה היא התבטלות - כשאדם מתפלל ומבקש מריבונו של עולם, הוא מבטא שהכול תלוי בו, ואין לו אפשרות להסתדר בלי עזרה מהקב"ה, אתה צריך שיחון אותך בדעת, שיתן לך מזון, שיתן לך רפואה, בהכול אתה צריך שהקדוש ברוך הוא יסייע בידך. אז עניינה של התפילה זו בעצם עבודה של התבטלות. כמו עבודת עבד, וזה עניינה של עבודת הקרבנות האדם עובד את ריבונו של עולם. בתפילה אדם עובד את ה', לא רק כשהוא משבח את הקב"ה או מודה להקב"ה, ומגלה שהכול מאת ה', אלא גם כשאדם מבקש מהקב"ה. נראה כאילו כעת הוא לא עוסק בשבחי הקדוש ברוך הוא, אבל גם הבקשות שהוא מבקש מבטאות את התלות שלו בהקב"ה, את הגדלות האלוהית שהכול ממנו ואין עוד מלבדו, והוא הכתובת היחידה לכל הדברים שבעולם. זה עניינה של יצחק.

יצחק מדרגתו המיוחדת היא מדרגת ההתבטלות המלאה כלפי ריבונו של עולם. ושניהם מבטאים את שתי המידות. אברהם הוא אקטיבי, יוזם, הולך, מקרב באופן פעיל את האנשים לעבודת ה'. ויצחק הוא פסיבי, הוא פנימי מאוד, וזה גם כן משפיע. רואים את הדמות הזאת המתעלה בפנימיותה עוד ועוד, והסביבה מושפעת ממנו. שתי דרכים עם אופיים שונים, ומיניה ומיניה כמובן יתקלס עילאה.

הרב זצ"ל קראו לו אברהם יצחק גם אברהם גם יצחק כאילו מכיל את שתי המידות הללו.

עקידת יצחק – התבטלות גמורה לה'

נעסוק גם בעקידת יצחק. אברהם עושה כאן דבר שהוא מעל ומעבר. הקדוש ברוך הוא אומר לו: "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק" (בראשית כב, ב). אברהם חיכה מאה שנים לבן הזה. הקדוש ברוך הוא הבטיח לו "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יא). כל הדרך הגדולה שאברהם אבינו הגיע אליה, וצריך להיות לה המשך, וההמשך אמור להיות מיצחק, והנה הקדוש ברוך הוא אומר לו קח אותו והעלהו לעולה. ואברהם עם הגדלות הרוחנית שלו, אין לו פקפוק לרגע, הוא לא צריך לעשות עבודה. אברהם כל כך מחובר לריבונו של עולם, 'אם זה רצונו של הקדוש ברוך הוא, אני שלו, הכול שלו, ברור שאני מקיים את הדברים הללו'.

ואברהם הולך למלאות את הצו האלוקי בשיא הדבקות שיכולה להיות. אין דבקות יותר גדולה מלמסור את כל אשר לו לריבונו של עולם. והוא לוקח את המאכלת לשחוט את בנו והוא כבר רוצה לקיים את הפעולה של הדבקות הזאת, ופתאום הקדוש ברוך הוא אומר לו: "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה" (בראשית כב, יב), אברהם חושב, מה כוונותי לא היו מספיק טובות, אני לא עשיתי את הדברים בשלמות, למה הקרבן הזה פסול, למה העבודה שלי פסולה, אברהם כל כך רוצה לעשות את רצונו של הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא עוצר אותו ואומר לו "אל תשלח ידך אל הנער אל תעש לו מאומה". הקב"ה לא רוצה קרבנות אדם. העצירה הזאת, הייתה גם כן עבודת ה' גדולה של אברהם אבינו.

יש ללמוד מזה לימוד מאוד גדול, לפעמים אדם מאוד רוצה לעשות את רצון ה' ומתמלא בדבקות פנימית, ובסוף הוא לא עושה מה שהקדוש ברוך הוא רוצה, אלא מה שהוא חושב ומה שמתחשק לו, הוא רוצה להרגיש התרוממות מאוד גדולה. הוא רוצה לבטא

כאן ביטוי של דבקות מאוד גדולה, אבל האדם צריך לעשות תמיד רק את רצון ה', לא דבקות שהקדוש ברוך הוא לא ציווה. 'אל תשלח ידך אל הנער', ההתאפקות הזאת של אברהם. לכאורה במבט הפשוט, אברהם היה מגיב, ב"ה, ב"ה, 'ישאר לי הבן שלי יצחק. אבל אתם צריכים להבין, הוא שינה את הראש שלו בשביל לעשות את העבודה הזאת, הוא היה צריך להתמלא בדבקות כזאת, שעכשיו שהוא באווירה כזאת, באופוריה כזאת, שרוצה בכל מאודו לעבוד את הקדוש ברוך הוא, והקב"ה אומר לו פתאום: 'אל תשלח ידך אל הנער', עצור! עצור את כל הדבקות הזאת. עליך לעשות את רצון ה', כשאומר לך לעקוד תעקוד, כשאומר לך אל תעקוד אל תעקוד. תמיד צריך לעשות רק את רצון ה' ולא לפעול על פי כל מיני רגשות של דבקות שבתוך האדם. "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אֵתָהּ וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי" (שם). יש בזה המובן הכפול, כך אני חושב שאפשר להסביר, גם בזה שהיית מוכן לעקוד אותו, וגם בזה שאתה אחר כך שמעת בקולי. היית ירא ה' ויראת ה' שלך מלאה, והכל נעשה לפי צו ה'. להתרגל לשליטה על הכוחות ולעשות רק את רצון ה'. אלו היו האבות.

חיבור אבות ובנים – עבודת ה' על פי המצווה והרצון הטבעי

ואנחנו מצווים ללכת בדרכם. המיוחד שבאבות לעומת הבנים, כמו שחז"ל אומרים לנו 'יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים' (בראשית רבה פרשה ס', ח), והרב זצ"ל מסביר באורות (אורות התחיה יד), שהאבות עבדו את ה' באופן אחר לגמרי, באופן גדול ועצום, האבות רצו לעבוד את ה' לא כי חייבים לעבוד את ה', לא כי אין ברירה, אלא כי זה הרצון שלהם, אף על פי שעדיין לא נצטוו, רק אחר כך ניתנה התורה. האבות קיימו את כל התורה (יומא כח:) גם בלי ציווי. וזה התפקיד של הדור שלנו להגיע לעבודת ה' כמו שהאבות עבדו, ולחבר האבות עם הבנים, לחבר את צו ה' שקיבלו הבנים עם הטבע שלהם, כמו שאמר הרב בעניין החסד, שאנחנו נרצה לעשות את רצון ה' מעצמנו וזה מה שהוא מצווה אותנו. אנחנו עושים כי הוא מצווה וזה גם מה שאנחנו רוצים. לאחד את שני הדברים הללו "וְהָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם" (מלאכי ג, כד).

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ג

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

